

KRONIKK: Heim ins Reich? - VG

IKKE FASCISME: - Det er all grunn til å bekymre seg for demokratiet i Russland, men fascist er Putin ikke. Han praktiserer et plebisitært demokrati uten respekt for grunnleggende rettsstatlige prinsipper som ytringsfrihet, eiendomsrett og frihet fra vilkårlig fengsling og forfølgelse, skriver Kjetil A. Jakobsen. Tegning: ROAR HAGEN.

MENINGER2014-03-04T10:04:00Z

Har Russland slått inn på en «hjem til riket» politikk lik den Tyskland praktiserte i opptakten til den andre verdenskrigen?

debatt

Publisert:04.03.14 11:04 Oppdatert: 05.03.14 16:51

KJETIL A. JAKOBSEN, Henrik Steffens Professor, Humboldt universitetet i Berlin.

Spørsmålet stilles av den kjente russiske skribenten og analytikeren Leonid Bershidsky i søndagens [Bloomberg View](#). Han viser til at Putins «vi er ett folk-retorikk» under Ukraina krisen likner språket som Adolf Hitler brukte under «Anschluss» i 1938, da Østerrike ble innlemmet i Tyskland.

Strategisk parallell

Kjetil A. Jakobsen.

Holder denne parallellen? Spørsmålet er viktig. Hvis Russland nå har en strategisk politikk for å utvide sitt territorium på nabolandenes bekostning, bør Vesten reagere knallhardt for å kvele aggresjonen i fødselen, heller enn å gi konsesjoner som styrker aggressoren.

Det finnes en viktig strategisk parallell mellom Russland i dag og Tyskland i mellomkrigstiden. Ved fredsslutningen

etter den første verdenskrigen ble det tyske og det østerriksk-ungarske imperiet delt opp i nasjonalstater. Imperiene hadde vært etniske lappetepper, følgelig ble ganske store grupper tysktalende boende utenfor riket, slik mange russere som hadde tilhold i andre Sovjetrepublikker enn Russland gjorde etter 1991.

Dette ga den tyske ekspansjonismen legitimitet og det kan i teorien legitimere russisk ekspansjonisme i dag. Med en blanding av diplomatisk spill og raske militæraksjoner samlet Hitler skritt for skritt disse minoritetene i et stortysk rike.

Rhinland

Det første avgjørende skrittet var den militære innmarsjen i [Rhinland i mars 1936](#), som brøt med Versailles-traktatens bestemmelse om at dette tyske grenseområdet mot Frankrike skulle være demilitarisert. Deretter fulgte blant annet

«Anschluss» med Østerrike i 1938 og endelig det beryktede München-forliket, der Vestmaktene aksepterte at Hitler innlemmet det vestlige Tsjekkoslovakia, med sin i hovedsak, tysktalende befolkning i riket.

Krim-halvøya er overveiende befolket av russisktalende slaver. Krim-tatarene, folkegruppen som har sitt hjemland her, ble deportert under forferdelige omstendigheter av Josef Stalin etter den andre verdenskrig. Men Russland har bekreftet Ukrainas suverenitet over Krim-halvøya mange ganger etter 1991 og den pågående innmarsjen på Krim representerer et klart folkerettsbrudd, slik de fleste etappene i «Heim ins Reich»-politikken gjorde.

Her stanser imidlertid parallellene.

Ingen fascist

Det er all grunn til å bekymre seg for demokratiet i Russland, men fascist er Putin ikke. Han praktiserer et plebisitært demokrati uten respekt for grunnleggende rettsstatlige prinsipper som ytringsfrihet, eiendomsrett og frihet fra vilkårlig fengsling og forfølgelse.

Putins styre er imidlertid ikke ideologisk drevet, slik fascismen var, og han uttrykker ikke minoriteter. Vil man være meget kritisk, kunne man kalle det et kleptokrati eller tyvestyre. Regimet er innevevd i mer eller mindre lovlige forretningseliter som bruker statsapparatet til egen berikelse.

Slik sett har Putin mer til felles med Silvio Berlusconi enn med Benito Mussolini. Putin-mafiaen synes rasjonelle på sin måte. De risikerer ikke yachtene, fotballklubbene og modellkjærestene sine på eventyrpolitikk, men kalkulerer med å kunne bruke sammenbruddet i Ukraina til å vinne den verdifulle Krim-halvøya med liten risiko og små omkostninger.

Det kan nok også være at noen håper at scenarioet fra Georgia 2008 gjentar seg, dvs at ukrainerne svarer militært på den russiske intervensjonen, slik at det blir «nødvendig» for Russland å gå til motangrep og ta den russisktalende befolkningen i andre deler av Ukraina under sin beskyttelse.

Putin bestyrer ingen ekspansiv militarisme. Om ikke annet så taler demografien i mot;

[en aldrende, krympende befolkning](#) som den nåværende russiske er opptatt av å sikre pensjonen, den lar seg ikke mobilisere til erobringsskrig.

Putin har en tydelig ambisjon om at de mange grensetvistene som, slik han ser det, er det blitt liggende uløst siden Sovjetunionen gikk i oppløsning i 1991, de skal løses til russisk fordel. Dette har han syslet nokså tålmodig med siden den andre tsjetjenske krigen i 1999-2002. Følgelig skal Norge være glad for at vår 40 år gamle grensetvist med Russland ble bilagt i 2010 da Jonas Gahr Støre skrev under avtalen om delelinjen i Barentshavet.

Tilbakeholdenhet

Hvordan bør Norge og andre vestlige land møte Russlands innmarsj på Krim? Da Hitler marsjerte inn i Saarland i 1936, nøyde Vestmaktene seg med å klage Tyskland inn for

[Folkeforbundet](#) og innføre handelsrestriksjoner. Den forsiktige reaksjonen regnes som et historisk feilgrep. Man forspilte den siste muligheten til å sette Hitler på plass med en begrenset militær aksjon, mens vestmaktens militære overlegenhet var

inntakt.

Mye avhenger av hvordan ting utvikler seg de neste dagene, men ironisk nok tyder mye på at Vestmaktene bør reagere tilbakeholdent på Putins innmarsj på Krim, omtrent slik de gjorde på Hitlers i Rhinland. Dengang var det feil politikk. I dag er det riktig. Slik er historie.

Den farlige historien

Av historien kan man lære «nøyaktig ingenting» - skriver Friedrich Hegel i Historiens Filosofi, «mot nåtidens liv og frihet kjemper minnets bleke avskygninger forgjeves». Men han legger til at historie er det viktigste av alle studier. Det gjelder nemlig å forstå nøyaktig hvordan og hvorfor man ikke kan lære av historien.

Hva man kan lære er nemlig at menneskearten hele tiden omskaper sine vilkår, og det på en måte som ikke kan settes i revers. Følgelig er alle situasjoner nye og unike og må mestres med konkret kunnskap og kreativ praksis, ikke med vanetenkning.

Bare den som ikke kan sin historie, tror at den gjentar seg.

LES OGSÅ:

[VG MENER](#)

.